

nésekre utaló apróbetűs részéből látható, az idézett munka a kezünkben levő kötetben is megtalálható. Sajnos ez a hivatkozási módszer azt is megnehezíti, hogy megtudjuk, vajon kinek a munkáira hivatkozik a szerző legtöbbit, a ma divatos idézettségi mutató készítői Borsa Gedeon írásaival „törököt fogtak”. Mivel az előszó egyértelműen leszögezi, hogy az itt közölt írások között nincs keresztben utalás, a jegyzetelési technikák sem kerültek egységesítésre, ezen hiányérzetünket nem stílusos kifejezni, azt azonban nehezményezzük, hogy névmutató nem készült a két vaskos kötethez. Ugyancsak ildomtalan ilyen terjedelmes és adatokkal zsúfolt munkánál szóvá tenni a lényegében elenyésző mennyiségű sajtóhibát, mivel azonban a hibák legtöbbször „értelme-
sek” – idézet = idézett, nyilán = nyilván, kiejtett nézetek = kifejtett nézetek –, vagy a helyesírást érintik (múlt idő, tárgyrag), inkább idézzük Borsa Gedeon írásából Heltai Gáspár sorait: „A Könyv nyomtatás igen nehéz dolog. Ezokaért akar mint vigyazzon az ember, mayd soha vétec nélkül ki nem nyomtathatni egy könyuet is. Mert a nyomtato szolgac nem értic à dolgot, sem à nyelueket: Ezért czac cordéra rakiac à betüket, Es noha én meg iedzem, hogy iedezés szerént meg igazitanác, De azért vgyan nem müuelic, Es abbol essic à vétség”.

NÉMETH S. KATALIN

Bitskey István: Püspökök, írók, könyvtárak. Egri főpapok irodalmi mecénatúrája a barokk korban. Eger, 1997. Heves Múzeumi Szervezet. 152 l.

Eger barokk kori könyvkultúrájáról és a 17–18. századi egri főpapok irodalommal, könyvgyűjtéssel, könyvkiadással kapcsolatos mecénási tevékenységéről kapunk áttekintést Bitskey István könyvében. Nem egyszerű helytörténeti műről van szó, hiszen a város barokk kultúrája – beleértve a könyvkultúrát is – része az ország 17–18. századi művelődéstörté-
tének is. A szerző művében nem csak saját

korábbi publikációit egészíti ki újabb kutatási eredményeivel, hanem felhasználja más kutatóknak is e témával kapcsolatos, újabb írásait is. (Így pl. többek között Iványi Sándornak a posztumusz tanulmányát a püspöki nyomda 18. századi történetéről.)

Az így kismonográfiává kerekedett mű bevezetőjében a korszak hazai egyházi vezetőire is nagy hatást gyakorolt római Collegium Germanicum Hungaricum ösztönző szerepéről olvashatunk. (Ezzel kapcsolatban talán rá lehetett volna mutatni röviden arra is, hogy az ekkortájt ott tanuló osztrák teológusok, akiknek egy részéből kerültek ki az ausztriai jozefinista színezetű püspökök, miért sajtótítottak el többet a janzenista és muratorista reformeszmékből mint a magyarok.) A továbbiak során képet kapunk az Eger török megszállása miatt Kassára menekült püspökség irodalmi tevékenységéről, ami csaknem kizárólag a katolikus ellenreformáció keretében vette kezdetét. A város katolikus könyvkiadását is a vallási vitairatok hozták létre.

A könyv nagyobbik fele a püspökség Egerbe történt visszaköltözése utáni kulturális tevékenységét mutatja be. Ez elsősorban a 18. századi egri könyvkultúra történetét jelentette. A város szellemi élete az iskolai színhátékok meghonosodásával veszi újra kezdetét. Érinti a szerző az első egri barokk könyvgyűjteménynek, a jezsuita gimnázium könyvtárának főbb adatait, kiemeli a város újabb oktatási intézményei között a jogi oktatás bevezetését. A Telekesy István és Erdődy Gábor püspökök által megkezdett és kibontakozó nagyszabású építkezések ismertetése után két nagy fejezet foglalkozik Barkóczy Ferenc és Eszterházy Károly kulturális tevékenységével. Ismertetve a Barkóczy püspökkel kapcsolatos eltérő értékeléseket, a szerző főleg azt tartja fő érdemének, hogy számos kulturális intézmény fejlődése az ő nevéhez fűződik. Egyetemenalapítási tervén kívül kiemeli az első egri nyomda megalapítását és a könyvkiadói tevékenység támogatását, ami főként egyházi és rendi érdekeket szolgált. Megemlíti Muratori két művének az ő nevéhez kapcsolódó kiadását is, de ezek közül csak a

caritasról szóló műről állíthatjuk bizonyosan a püspök kezdeményező szerepét. Szauder József feltevésével ellentétben ugyanis – Gálfalvi Ozdi Ferenc nyilatkozata alapján – a Devotioról szóló Muratori-mű magyar fordítása Koller Ignác veszprémi püspök támogatásával készült el. Részletesen olvashatunk Barkóczi irodalmi köréről, tudományos programjáról és anyanyelvpartoló tevékenységéről.

A könyv további fejezetei a kései barokk művelődés másik jelentős egri mecénásával, Eszterházy Károly püspökkel foglalkoznak. Műpartoló tevékenysége mellett fontos volt egyetemalapító törekvése, valamint könyvtárszervező és irodalompartoló tevékenysége is. Mindezeknek nagy szerepe volt abban, hogy a város a régió egyik szellemi központja lett.

Bitskey István könyve értékes hozzájárulás ahhoz, hogy – mint maga is reméli – új kutatásokkal és értékelésekkel még árnyaltabb és teljesebb képet kapjunk Eger 18. századi barokk könyvkultúrájáról. Bár a tárgyalt egyházfők tevékenysége még csaknem kizárólag a barokk műveltség kereteibe tartozik, mégis elgondolkodtató, hogy a tárgyalt római ösztönzések ellenére a Muratoriék által annyit bírált barokk katolicizmus építményén nálunk miért nem támadt – esetleg éppen e nagyműveltségű főpapok által – valamivel több repedés?

(K. GY.)

Berkes Tamás: Sárkány Oszkár. Egy „apollonista” tudós derékba tört élete. Bp. 1998. Argumentum K. 163 l. /Irodalomtörténeti Füzetek 143./

A tragikusan derékba tört élet mindössze 31 évig tartott, és ebből még egy évtized sem jutott a nyugodt szellemi tevékenységre. Mégis: e rövid időszak is elég volt Sárkány Oszkár számára ahhoz, hogy nevét beírja a harmincasnegyvenes évek magyar irodalmi és tudományos életének történetébe. Berkes Tamás szép könyve nemcsak összegezi ezt a rövidege ellenére is gazdag életművet, hanem méltó emléket is állít

egy rokonszenves és a humanitást az életével is bizonyító személyiségnek, akiről – a szűkebb szakmai körökön kívül – még a művelt magyar közönség is méltatlanul keveset tud.

Berkes könyvének fő érdeme, hogy tömörsége ellenére is széleskörű és csaknem teljes képet nyújt az életműnek minden fontos állomásáról. Ennek irodalomtörténeti szempontból kétségkívül egyik legfontosabb része a bohemisztika, pontosabban a cseh–magyar kulturális kapcsolatok területére esik, ahol Sárkány úttörő szerepét és számos időtálló eredményét a mai kritika is elismeri. Értékét az is emeli, hogy mindezt a hivatalos korszellemmel szemben érte el, remélve egy kedvezőbb közép-európai szellemi légkör eljövetelét.

Sárkány kapcsolattörténeti érdeklődésével függ össze a közép-európai tájékozódás és a hazai komparatiztika jövőndő tudósainak a folyóiratával, az *Apollóval* való kapcsolata. Egy ideig maga is részt vett szerkesztésében, több tanulmánya jelent meg benne, de ezen kívül publikált a *Napkeletbe*, az *Ország Útjába*, a *Magyarságtudományba*, a *Diáriumba* és a *Magyar Könyvszemlébe* is. A szerző külön fejezetben foglalkozik Sárkány Oszkár könyvtárosi tevékenységével és azokkal a publikációival, amelyek kéziratokról, könyvekről, bibliográfiákról és olvasásról szóltak, és jórészt éppen e folyóirat korábbi évfolyamaiban jelentek meg. E fejezet Haraszthy Gyulának az OSzK 1979. évi évkönyvében megjelent tanulmánya nyomán készült, de azáltal, hogy az életmű egészében kapott helyet, még tisztábban áll előtünk a kezdő tudós Széchényi Könyvtárban eltöltött éveinek és könyvtártani munkásságának a jelenősége. Ugyanakkor bepillantást nyerünk a Nemzeti Könyvtár háború előtti viszonyaira is, amikor a félszázat el sem érő létszámmal az állomány könyvtári feldolgozásán kívül, tudományos tevékenységre is nyílt lehetőség. Fitz József főigazgató, aki gondoskodott a munkatársak továbbképzéséről, Sárkány Oszkár számára is ösztöndíjat járt ki a bécsi Collegium Hungaricumba, ahol a Nationalbibliothek kéziratfári és ősnymtatványokra vonatkozó tanfolyamain vett részt. Ezeken sokat tanult